

# Om Jens Sinning og hans »Oratio«

*Af Jens Glebe-Møller*

Jens Andersen Sinning blev født i begyndelsen af 1500-tallet, formentlig i Sinding i Hids Herred ved Århus. Han gik i Aarhus Skole, måske allerede under den berømte Morten Børup, men i hvert fald under efterfølgeren magister Torkel Abildgaard. Siden hans *Oratio de studiis philosophicis, theologiæ studioso necessariis* blev fremdraget af N. M. Petersen i hans *Bidrag til den danske Literaturs Historie*<sup>1</sup>, er hans liv og levned blevet beskrevet adskillige gange, og hans tale berømmet som et eksempel på dansk humanisme<sup>2</sup>. Men som enhver, der har beskæftiget sig med den ældre tids danske kirke- og åndshistorie vil vide, er der mange detaljer i de hidtidige fremstillinger, som må korrigeres. Og når det gælder Sinnings »Oratio«, har dens anledning og karakter helt op til nyeste tid været udsat for mange misforståelser. Lad os nu først se på Sinnings akademiske karriere:

I 1534 drog Sinning til Wittenberg, hvor han blev indskrevet ved universitetet 2. okt. Ikke desto mindre var han allerede i maj blevet promoveret som baccalaur ved artes-fakultetet!<sup>3</sup> Godt to år senere, i januar 1537, promoveredes han i samme fakultet til magister<sup>4</sup>. Derimod ses han ikke (mod H. F. Rørdam) at være blevet promoveret til baccalaureus theologiæ. I Wittenberg-tiden gjorde han sig meget fordelagtigt bemærket, og selveste Melanchthon omtaler ham senere med stor veneration<sup>5</sup>, ligesom Sinning på sin side skriver meget hengivent til sin gamle lærer, da han i løbet af 1537 vender tilbage til Danmark<sup>6</sup>. Her får han nu ved det nyoprettede Københavns universitet, ved Bugenhagens mellemkomst, overdraget undervisningen i dialektik og fungerer så i en årrække som professor i faget og tillige – fra 1541 – som lektor i hebraisk. Men stadigvæk er han kun magister artium og professor i Det Filosofiske Fakultet. Det følgende år, altså 1542, skriver Bugenhagen til Christian III og opfordrer ham til at gøre blandt andre Sinning til doctor theologiæ og Sinning selv til hofprædikant. Hofprædikant blev han nu ikke. Men hans

nære tilknytning til Det Teologiske Fakultet fremgår bl.a. af, at han deltog i religionssamtalerne med de endnu katolske medlemmer af domkapitlerne, at han var medlem af den kommission, som skulle gennemse forarbejderne til Christian den 3.s danske bibel<sup>7</sup> og også af, at han ifølge H. F. Rørdams afskrift af Acta Consistorii i 1544 sammen med Oluf Chrysostomus skulle promovere de teologiske licentiatater (licentiatgraden var på den tid gennemgangsstadiet til den teologiske doktorgrad)<sup>8</sup>. Så det var i enhver henseende rimeligt nok, at »Mgr. Joannes Synningius, dialecticus professor« i november samme år blev promoveret til doctor theologiae i Vor Frue Kirke<sup>9</sup>. Og så endelig i marts 1545 rykkede han op i Det Teologiske Fakultet, og fra Sankt Hans fik han løn som professor i teologi<sup>10</sup>. Men hvordan kunne Sinning få sæde i Det Teologiske Fakultet, når alle de 3 i fundatsen af 1539 beskrevne professorater i forvejen var besatte: af førnævnte Chrysostomus, af Johannes Machabæus og af Sjællands biskop Peder Palladius? Forklaringen må være, at Jens Sinning indtrådte som vikar for Peder Palladius, der havde nok at gøre med sine mange visitatsrejser<sup>11</sup>. En sådan ordning blev direkte foreskrevet af kongen, Frederik 2., nogle år senere, hvor han pålægger universitetet at stille en vikar for Sjællands biskop, netop dialecticus professor, og gøre ham til først baccalaureus theologiae og dernæst doctor theologiae snarest muligt<sup>12</sup>. Nu havde Jens Sinning altså sæde i det fornemste fakultet. Men dermed havde han ikke toppet sin karriere. For endnu samme år vælges han til universitetets rektor, antageligt torsdag efter pinse. Dette embede har han beklædt indtil pinsetid det følgende år, 1546, hvorefter han har fungeret som Palladius' vikar og teologisk professor til sin død den 30. november 1547.

Jens Sinnings private liv synes ikke at have været overvældende lykkeligt. I lang tid var han ugift, og det fandt hans kolleger upassende, når han skulle beklæde rektorembetet. Men da han så endelig fandt sig en kone og blev viet af kollegaen og vennen Peder Palladius i 1547<sup>13</sup>, viste det sig, at hun var gravid med en anden mand (hvordan det så ellers er blevet opdaget). Og nu mente kollegerne i konsistorium, at han for universitetets og sin egen æres skyld måtte forstøde konen, hvad han modstræbende gik med til<sup>14</sup>. Sinnings økonomi har næppe heller været noget at prale af. I hvert fald måtte hovedparten af hans bøger, som han havde testamenteret til Vor Frue Skole, efter hans død sælges »for at tilfredsstille kreditorer-

ne«<sup>15</sup>. Men de mange samtidige og senere ærevers og breve – herunder som nævnt fra Melanchthon – viser, at han som person og akademisk lærer (forsker kan man ikke tale om på dette tidspunkt) nød stor respekt. Intet synes at være blevet tilbage af hans forelæsninger<sup>16</sup> eller eventuelle øvrige forfatterskab – bortset fra hans »Oratio«, som vi nu skal se nærmere på.

Det første spørgsmål, der rejser sig er naturligvis, ved hvilken lejlighed denne »mærkelige tale« (Rørdam) er blevet holdt. Billeskov Jansen antager, at det er rektor Sinnings tale til de nyankomne studerende (freshmen)<sup>17</sup>. Det er ganske givet forkert. Det fremgår tydeligt af teksten selv, at der er tale om en promotion. Nu var der ved reformationstidens universiteter ganske mange forskellige promotioner. Der var promotionerne til baccalaur og magister i artes-fakultetet. Og der var promotionerne til baccalaur, licentiat og doctor i de højere fakulteter, det teologiske, det juridiske og det medicinske. Promotor var sædvanligvis (men ikke nødvendigvis) det pågældende fakultets dekan. Til stede ved alle disse promotioner var naturligvis hele den akademiske universitas, rektor, lærere og studenter, og vel også den ikke-akademiske verdens repræsentanter: universitetets kansler m.fl. Ved magisterpromotionen skulle promotor ifølge fundatsens bestemmelser holde en oratio om just filosofien (selv om en anden tale også var tilladt). Som Melanchthon siger i en tale, han holdt ved en magisterpromotion i 1535: »Solet autem hic vel de artium dignitate vel de studiis virtutis dici«<sup>18</sup>. Der kan næppe være tvivl om, at Sinnings mærkelige tale er holdt ved en magisterpromotion. Hvis Anders Vedel, talens oprindelige udgiver (jfr. note 2), har ret i sin datering, må den være holdt, mens Sinning fungerede i Det Filosofiske Fakultet og måske var fakultetets dekan, dvs. tidligt på året 1545 (i Wittenberg promoveredes magistri artium to gange om året, den ene gang i januar<sup>19</sup>). Men er det da ikke mærkeligt, at han taler til de nye filosofiske magistre om filosofiens nødvendighed for de teologistuderende? Næh, det er slet ikke mærkeligt. For hovedparten af de dengang ganske unge magistre fortsatte deres studier i Det Teologiske Fakultet. Og Melanchthon havde holdt en tilsvarende tale ved en magisterpromotion i Wittenberg i 1536. Denne tale, som går under betegnelsen »Oratio de philosophia«, har Sinning ganske sikkert hørt, og måske har han hjembragt sine notater til fædrelandet. Eller han har læst den siden. Melanchthons taler var vidtberømte og blev trykt og optrykt både enkeltvis og i samlinger

af dem mange gange. Sinning kan have haft en af samlingerne foran sig, som uvægerligt har indeholdt talen om filosofien. Eller han kan have medbragt eller købt et eksemplar af just denne tale<sup>20</sup>. Men ikke bare den omstændighed, at Sinning ligesom sin elskede lærer har valgt at tale om filosofien ved en magisterpromotion er interessant. Nok så bemærkelsesværdigt er det, at Sinning har brugt Melanchthons tale som forlæg eller i hvert fald forbillede for sin egen<sup>21</sup>. Så meget altså for den særlige danske humanisme! Men hvad står der så i talen? Og hvordan er den bygget op?

Taleøvelser, declamationes, efter de antikke mønstre, anså Melanchthon for en meget væsentlig del af den akademiske uddannelse. Og også ved Københavns Universitet var de udtrykkeligt foreskrevet. Både professorer og studerende skulle deklamere. En tale ved en promotion var naturligvis en glimrende lejlighed for en professor til at demonstrere sine retoriske færdigheder. Men det krævede, at man kunne sin Quintilian og sin Cicero og var bekendt med retorikkens forskrifter, sådan som Melanchthon selv flere gange havde fremstillet dem. Og her var Jens Sinning, som selv havde forelæst over Melanchthons retorik (jfr. note 15) på hjemmebane. Helt overordnet gjaldt det om at finde ud af, hvilken slags tale, man ville holde. Dernæst skulle talen disponeres, og endelig bringes til udførelse. De klassiske betegnelser for disse tre stadier var *inventio*, *dispositio* og *elocutio*. I sin retorik<sup>22</sup> opregner Melanchthon forskellige slags taler, og blandt dem må hans egen såvel som Sinnings siges at høre ind under *genus deliberativum*, hvor taleren bl.a. skal opfordre sine tilhørere til noget – her altså til at lægge sig efter filosofien – og hvor »nytte« og »nødvendighed« er vigtige *loci*. Når talen skrives eller holdes, skal den følge et 6-delt skema, der ifølge Melanchthon består af *exordium*, *narratio*, *propositio*, *confirmatio*, *confutatio* og slutter med en *peroratio*. Sinnings tale er selvfølgelig holdt efter dette skema<sup>23</sup>. Han starter altså med *exordium*. Her skal man, og det gør Sinning, fange tilhørernes velvilje, deres »benevolentia«, ved at sige, at taleren selvfølgelig ikke er klogere end sine tilhørere, men nu har han engang fået den opgave pålagt »ex publico officio«: at holde en tale ved denne bestemte promotion. Herefter skulle så *narratio* følge. Men i en tale af denne slags er der ikke brug for nogen fortælling (skriver Melanchthon i sin retorik) – hvad skulle den fortælle om? – så taleren går videre til *propositio*. Den lyder i dansk oversættelse, at taleren, Sinning, ønsker at vise, »at teo-

logen, som er indsat til at forkynde og befæste troen, for at kunne udføre sit hverv til fulde skal have kendskab til filosofi«. Og han begrundet den straks: »Både tidspunktet og lejligheden forekom mig nemlig at fordre et sådant indlæg, så at ungdommen – advaret ved en offentlig tale imod falske anklager fra ulærde mennesker som nedgør og håner de lærde fag – kan ansføres og opildnes til interesse og begejstring for den sande filosofi«<sup>24</sup>. Og hvorfor det? Fordi »intet kan nemlig være farligere for kirken og staten end den ulærde teologi (inerudita theologia), hvori de alvorligste sager lades uforklarede og blandes i en så forvirret orden, at der ikke alene intet sikkert kan læres om religionen, men samvittighederne rystes, og folk kommer på falske og for staten skadelige meninger«. Nu kommer vi så til *confirmatio*, som Melanchton i retorikken kalder for talens »vanskeligste del«. Sinning argumenterer her ved at gennemgå de frie kunsters nytte for teologien. Først tager han trivium for sig: grammatik, dialektik og retorik. Ingen kan drive det til noget i teologien uden kendskab til grammatik, for så vil man aldrig nå frem til skriftens sande betydning. Der er dem, som mener, at der ikke er brug for fornuften, når den kristne lære skal forstås. Men til dem må der svares, at dialektikken lærer teologen at definere, inddele og forbinde skriftens argumenter rigtigt. Og desuden er den uundværlig, når teologen skal forsvare *doctrina christiana*. Det har allerede Augustin fremhævet. Og det giver sig selv, at retorikken er nødvendig for den, som skal prædike. Dernæst tager Sinning fat på »altera Philosophiae pars«, som han skriver. Denne anden del, som ikke svarer nøjagtigt til det klassiske quadrivium, indbefatter især »fysiologi« eller »videnskaben om de naturlige ting« eller »fysikken« – betegnelserne går over i hinanden. Igen gælder, at ingen kan forstå eller fortolke skriften uden kendskab til fysikken. Når Paulus f.eks. i Rom. 12. eller 1. Kor. 12 sammenligner kirken med et menneskelegeme og de enkelte kristne med lemmer på dette legeme, så forstår man ham bedre, når man har kendskab til de enkelte legemsdeles funktion og placering eller til, hvordan føden fordeles fra mavesækken og leveren gennem blodårerne til alle dele af legemet. Og i den forbindelse inddrager Sinning nu »den lærde sammenligning«, som Philippus Melanchthon har foretaget i *sine loci theologici*, hvor han sammenligner kirken med en livsmoder, der omslutter fostret: »Men ordets tjeneste (*ministerium verbi*), hvorved de fromme genfødes og næres, sammenligner han med blodårerne, som fra alle sider er ret-

tet mod livmoderen og nærer fosteret. Og det kirkelige styre (politia) og den ydre og stadfæstede ordens opretholdelse, som er indstiftet af kirken for ordets tjenestes skyld, sammenligner han med de hinder, som omslutter fosteret«<sup>25</sup>. I det følgende giver Sinning eksempler på forskellige andre filosofiske discipliner, astronomi, psykologi (moderne sagt), historie og geografi, som alle er nødvendige for at kunne udlægge skriften. Og endelig kommer han til »ultima Philosophiæ pars«, nemlig etikken, som er til hjælp for prædikan-ten, når han i de kristnes samfund ofte skal formane til god opførsel, disciplin, retfærdigt købmandsskab, til alle de øvrige dyder og til at overholde de politiske ordninger. Gentagne gange og med varierende sprogbrug kan Sinning konkludere sin confirmatio med, at filosofien og dens forskellige discipliner altså er til gavn for kirkens præster og doktorer. Og så tager han fat på *confutatio*: der er dem, der mener, at den kristne lære engang er blevet så besmittet af filosofernes dispytter, at vi helt skal afholde os fra at studere filosofi. Sinning vedgår, at en sådan besmittelse faktisk har fundet sted i tidligere generationer, hvor kirkens mænd tillagde Aristoteles mere autoritet end profeterne, apostlene og selv Kristus. Men deraf følger ikke, at vi så også i dag skal afskrive filosofien. Vi skal ikke sammenblande studiet af filosofien med studiet af de kristne skrifter, for der er tale om to forskellige slags lærer (*doctrinarum genera*), men »teologen kan låne både metoden og talens form fra de filosofiske discipliner (*artes*) og kan hente meget fra filosofien til at forklare sit forehavende, sålænge det sker frit og med omtanke«. Til slut kommer talens *peroratio*, hvor *propositio* ifølge retorikkens regler gentages: Sinning formaner sine tilhørere, på vegne af alle deres lærere, til at beflicte sig på »at lære de ærværdige og højst nyttige kundskaber, som filosofien formidler, for at I når I har erhvervet en fuldkommen og grundfæstet lære (*doctrina*) en dag kan være til nytte og pryd for Kristi kirke, som han købte med sit blod«. Og efter henvisning til kirkefædrene, som også anbefalede at lære metode og talens form gennem filosofiske studier, slutter Sinning så med endnu engang at opfordre »I unge mænd« til at erhverve sig en fri og solid »doctrina« til gavn for dem selv og for staten. »Og hvis I flittigt har ladet jer lede til Guds ære, så vil Gud, selv om den utaknemmelige verden truer med foragt, fattigdom og sult, dog uden tvivl bistå jeres arbejde og velsigne det og vil dertil, som han har lovet, herliggøre jer«.

Magisterpromotionerne var – som de øvrige promotioner – omgivet af et stort ceremoniel. Sinning er selv lidt inde på det, når han i starten af talen siger, at det for uindviede kan tage sig ud, som om man blot spiller teater, men at der »ikke findes noget mere ærefuldt eller helligt end disse ceremonier, hvor de som her får tildelt akademiske grader forpligter sig over for staten til at værne om og udbrede de ypperste og mest ærefulde *artes*«. Magisterpromotionen indledtes med musik og en højtidelig procession og afsluttedes med, at magistrene aflagde ed på trofast at give det videre, som de havde lært og at lære og leve således, »at filosofien og »artes« ikke skal høre ondt på grund af dem«. Så fik magistrene overrakt magisteringen som symbol på, at de var blevet gift »med filosofien og visdommen«, og derefter den runde magisterhat som symbol på, at de skulle lære i hele cirklen af fag og ikke ophøre med filosofiske studier. Og til allersidst skulle en af de ny magistre så fremføre en offentlig tak<sup>26</sup>. Med til begivenheden hørte også, at magistrene skulle betale dekanen og alle deres lærere hver 2 dalere og erlægge 4 daler i universitetets kasse samt invitere lærerkorpset og universitetets forvaltning og eventuelt andre til frokost<sup>27</sup>.

Hvadenten den akademiske forsamling nu i forvejen har kendt Melanchthons tale eller ej, har Sinnings Oratio sikkert imponeret. For det var ikke originalitet, det kom an på i humanismens tidsalder. Tværtimod. Talerne skulle først og fremmest være efterligninger. »Imitatio«, især af Ciceros taler, var et ufravigeligt krav, som Melanchthon også havde gjort rede for det i sin retorik. Så det kan kun have gjort lykke, hvis nogle i forsamlingen igennem Sinnings tale har kunnet genkende Melanchthons »Oratio de philosophia«. Men imitatio er ikke det samme som afskrivning. Ser vi nærmere på indholdet af Sinnings tale, lægger den trykket anderledes end Melanchthons. For Melanchthon er det en hovedpointe, at en »ulærd teologi« (inerudita theologia), dvs. en teologi uden kendskab til filosofi, er det værste af alt, fordi den gør »læren« (doctrina) forvirret og usammenhængende, til skade for både kirke og stat. Sinning er bestemt ikke uenig, som vi har set. Men når han taler om de filosofiske studiers nødvendighed for teologien eller for den teologiske student, er det først og fremmest skriftfortolkningen eller eksegesen, han tænker på. F.eks. skal teologen, som vi allerede har set, låne fra fysikken, »for hvor ofte har man ikke brug for den såre lærde inddeling af årsager (causæ), som kun kan hentes fra fysikken, når mange

skriftsteder skal forklares: som når Kristus siger, jeg er ikke kommet for at bringe fred, men sværd. Eller når Paulus fastslår, at loven forøger synden og er dødens medhjælp<sup>28</sup>, så er det nødvendigt at overholde fysikkens skelnen mellem egentlig og uegentlig årsag, eller årsag »per accidens«, for at udtrykke meningen med disse og lignende skriftsteder med korrekt og klar sprogbrug«. Sinning forudsætter her, at hans tilhørere umiddelbart har kunnet følge ham og give ham ret: det er kun per accidens, at Kristus bringer sværd, og at loven medfører synd og død. Den sinningske teologi har ikke haft mange skarpe kanter! Men hvadenten det nu drejer sig om den rette udlægning af skriften eller om »solida doctrina«, så er Sinning og Melanchthon (og mange andre med dem) enige om, at man kan ikke blive en ordentlig teolog, hvis man ikke kan sin filosofi – og det vil så omtrent sige: være på højde med sin tids humanistiske dannelse. Luther var såmænd heller ikke uenig. Han mente ganske vist ikke, at teologer havde brug for f.eks. Aristoteles' »De anima« eller for hans etik. Tværtimod! Men at han anså det gamle trivium for en nødvendighed fremgår af mange steder i hans *Til den kristne adel af den tyske nation om reformation af kristenheden* eller i *Til rådsherrerne i alle Tysklands byer om deres pligt til at oprette og opretholde kristelige skoler* fra 1520 og 1524. Kun må teologi og filosofi ikke sammenblandes, som i skolastikkens dage, og filosofien må nøjes med at indtage den beskedne plads som teologiens »ancilla«. Også det var der, med varierende betoning, konsensus om blandt reformatorerne og det første efterreformatoriske slægtleds teologiske professorer. De, der mente at kunne undvære filosofien og artes liberales, var ifølge Melanchthon de ulærde døbere, som han gentagne gange polemiserede voldsomt imod, også i sin »Oratio de philosophia«. Også Sinning taler et par gange om dem, som mener, at »den kristne lære ikke forstås med fornuften, men uden beviser blot skal støtte sig til troen og den guddommelige autoritet«. Det må stå hen, hvem han kan have tænkt på, men »sværmere«, som Luther kaldte dem, var der nok af i datiden – også i Kongens København<sup>29</sup>. Jens Andersen Sinning holdt sig selv på den humanistisk-reformatoriske slagte landevej. For nok kan ingen lære fromhed af filosofien eller forstå Skriften, »hvis ikke Helligånden har åbnet hans sind«, men det gælder samtidigt, at »i kirken er den frie dannelse (liberalis eruditio), forbundet med fromhed, så sandelig en stor pryde og beskyttelse«.

## Summary

Jens Sinning, one of Melanchthon's many Danish students, was professor at the University of Copenhagen from 1537 until his death 10 years later. His only remaining contribution to Danish theological literature is his »Oratio«. Sinning follows in the footsteps of his beloved master when he speaks of the importance of the study of philosophy for students of theology. Above all he underlines the necessity of philosophical studies for the understanding of the bible. The article presents Sinning and his »Oratio« in its proper academic setting.

## Noter

1. 2. udgave 1867, bd. 2, s. 38-39
2. Se H. F. Rørdam, *Kjøbenhavns Universitets Historie I*, 1868, s. 553-60. Vilhelm Andersen, *Tider og Typer af dansk Aands Historie, Erasmus I*, 1907, s. 136-145. Oluf Friis, *Den danske Litteraturs Historie I*, 1945, s. 332-335. Senest og mest indgående af F. J. Billeskov Jansen i kommentaren til faximileoptrykket af Anders Sørensen Vedels udgave af talen (1591), som blev udgivet af Det danske Sprog- og Litteraturselskab på Museum Tusculanums forlag 1991 under redaktion af Eric Jakobsen, med danske og engelske oversættelser.
3. KS 4. række, III, 815.
4. Vello Helk, *Dansk-norske studierejser fra reformationen til enevælden 1536-1660*, Odense 1987, s. 378.
5. Se ovennævnte faximileudgave s. 63f.
6. Sinnings brev til Melanchthon er trykt med diverse kommentarer af Bjørn Kornerup i KS 6. række, IV, s.185-204.
7. Jfr. Martin Schwarz Lausten, *Biskop Peder Palladius og kirken 1537-1560*, 1987, s. 51.
8. *Kjøbenhavns Universitets Historie IV*, s. 24. Rørdam skriver »M. Olaus et Mgr. Synningius ex facultate theologica in licentiatos promoveant«. Matzen, *Kjøbenhavns Universitets Retshistorie II*, 1879, s. 227, note 1 skriver derimod, men kun med henvisning til Rørdam, anførte sted, »promoveantur«. Hvis Matzens rettelse er rigtig, skulle Sinning allerede i 1544 have haft sæde i Det Teologiske Fakultet. Eller også er meningen, at Det Teologiske Fakultet lader Olaf Chrysostomus og Jens Sinning promovere til teologiske licentiat. Det ville stemme med, at de begge promoveres til doktorer senere på året. Hvornår eller om Sinning er blevet teologisk baccalaur lader sig ikke afgøre.
9. H. F. Rørdam, *Kjøbenhavns Universitets Historie IV*, s. 24.
10. *Danske Magazin* 3. række, 6, s. 22.
11. Martin Schwarz Lausten, anf. værk, s. 268.
12. *Kjøbenhavns Universitets Historie IV*, s. 221.

13. Palladius' vielseftale er optrykt i *Skrifter af Peder Palladius*, v. Martin Schwarz Lausten (og N. J. Green Pedersen), København 1968, s. 190f.
14. Anf. værk, s. 27.
15. Anf. værk, s. 28.
16. I en bogfortegnelse fra 1550 nævnes bl.a. hans »annotationes« til Melanchthons retorik, anf. værk, s. 48.
17. Jfr. den i note 2 nævnte udgave af talen, s. 116.
18. Talen findes på KB (signatur 87,228). Ved den lejlighed vælger Melanchton dog at tale »de amore veritatis, seu de odio sophistices«.
19. K. Hartfelder, *Philipp Melancthon als Praeceptor Germaniae*, Berlin 1889, s. 462. Ifølge W. Norvin, *Københavns Universitet i Reformationens og Ortodoksiens Tidsalder I*, 1937, s. 234, foretoges der herhjemme kun magisterpromotion hvert andet år, og det fremgår ikke, hvornår på året.
20. Der findes et eksemplar på KB (87, 228). Det indeholder en enkelt streg i marginen og på titelbladet står der »2 mark«. Kan det være en af de bøger, som måtte sælges efter Sinnings død?
21. Det er allerede bemærket af Martin Schwarz Lausten i hans bidrag til Leif Grane (ed.), *University and Reformation*, Leiden 1981, s. 109. Lausten er dog for kategorisk, når han kalder Sinnings tale for en »gengivelse« (Wiedergabe) af Melanchthons. Det drejer sig snarere om en genre i samtiden, hvor de protestantiske teologer på én og samme gang argumenterede for nytten af filosofi og fastholdt skellet mellem filosofien og teologien. Se f.eks. Victorinus Strigels »Oratio de studiis philosophiæ«, holdt i Jena 1557 og trykt i 2. bind af samlingen af hans taler, Jena 1589 (1. bind trykt i Strassbourg 1583 med dedikation til kansler Niels Kaas!). Strigel blev i øvrigt uden held forsøgt headhuntet til et professorat ved Københavns Universitet (Rørdam, anf. værk I, s. 275f.). – Der er en række mere eller mindre ordrette overensstemmelser mellem de to taler, men Sinnings adskiller sig fra Melanchthons ved f.eks. ikke positivt at fremhæve Aristoteles ved navn (han taler kun i al ubestemthed om »peripatetikerne« eller om »filosoffen«), døberne optræder ikke hos Sinning, og den massive opregning af oldkirkelige autoriteter, finder man ikke i Melanchthons tale, så lidt som de mange henvisninger til Det Ny Testamente eller den stadige fremhævelse af, at filosofien især er nødvendig for at kunne udlægge og forstå Skriften.
22. Trykt i *Corpus reformatorum*, bd. XIII.
23. Billeskov Jansen, anf. værk, analyserer talen efter nogenlunde dette skema, som går tilbage til antikken, men synes ikke opmærksom på, at Sinning benytter sig af det i Melanchthons udgave.
24. Citatet her og citaterne i det følgende er, med korrektioner, hentet fra den danske oversættelse i faximileudgaven.
25. I note 26 i faximileudgaven henvises til *Loci communes* 1521, som imidlertid slet ikke har noget afsnit om kirken. Sammenligningen er refereret efter den stærkt omarbejdede »secunda ætas«, som udkom første gang i 1535, og som selvfølgelig har været den redaktion af *Loci*, der forudsattes bekendt og benyttet ved reformationens indførelse og ved Københavns Universitets genoprettelse i 1537. Billedet af kirken som en livmoder osv. bruger Melancthon kun i

»secunda ætas« i det lille afsnit »De politia ecclesiastica«. Hele afsnittet og dermed dette billede glider ud i »tertia ætas«, som udkom første gang i 1543, men altså ikke er blevet benyttet af Sinning.

26. Norvin, anf. værk s. 266, jfr. fundatsens bestemmelser, Norvin I, s. 64f.

27. Norvin I, s. 60.

28. Jfr. Rom. 5, 20 og 2. Kor. 3, 7. Henvisningen i faximileudgavens note 29 er misvisende.

29. Se f.eks. *Kjøbenhavns Universitets Historie I*, s. 171ff. En anden, men af kronologiske grunde mindre sandsynlig mulighed er, at Sinning polemiserer mod den såkaldte »gnesiolutheranere«.